

VU Research Portal

Een kleine Netflix-gids voor de bewijsliefhebber

van Koppen, Peter; Horselenberg, Robert

published in
Expertise en Recht
2019

document version
Publisher's PDF, also known as Version of record

document license
Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Koppen, P., & Horselenberg, R. (2019). Een kleine Netflix-gids voor de bewijsliefhebber. *Expertise en Recht*, 2019(2), 79-86. <https://www.uitgeverijparis.nl/nl/reader/205235/1001424571>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:
vuresearchportal.ub@vu.nl

Een kleine Netflix-gids voor de bewijsliefhebber

Veel zendtijd op televisie wordt tegenwoordig ingeruimd voor bewijs in strafzaken. Dat gebeurt in de regel in de vorm van CSI-achtige programma's die weinig hebben uit te staan met de realiteit. Wij maken daaraan verder geen woorden vuil. De bewijsliefhebber is vrijwel geheel aangewezen op documentaires die op een betaalkanaal als Netflix worden uitgezonden.¹ In dit artikel bespreken wij een aantal van die documentaires vanuit het oogpunt van strafrechtelijk bewijs. Het is zeker geen volledige bespreking van elk van de series, maar meer bedoeld als een handreiking aan de bewijsliefhebber bij de kijkkeuze. Zo'n serie kan immers een behoorlijke kijkinvestering vergen. We beschrijven de documentaires in alfabetische volgorde en uiteraard zo veel mogelijk zonder spoilers.²

Amanda Knox

De documentaire *Amanda Knox* is genoemd naar een van de verdachten van een moord in Italië.³ Amanda, een toen twintig jaar oude Amerikaanse, deelde in het Italiaanse Perugia een flat met drie leeftijdgenoten: de Engelse Meredith Kercher en twee Italiaanse vrouwen. Op 1 november 2007 was Meredith tegen middernacht alleen thuis. Amanda belde haar, maar kreeg geen antwoord. Ze belde nadat ze was thuisgekomen een man die in dezelfde flat woonde. Ze zei dat de deur van het appartement openstond, maar de deur van de kamer van Meredith op slot was en er veel bloed te zien was. Na het intrappen van de deur werd Meredith gevonden. Ze was verkracht, neergestoken en doodgebloed. Amanda werd langdurig verhoord en onder druk gezet. De trigger om haar aan te houden lijkt niet meer geweest te zijn dan dat ze naar het oordeel van anderen nogal vreemd op de gebeurtenissen reageerde. Amanda werd vervolgd en zat uiteindelijk vier jaar in een Italiaanse cel. In 2011 ging zij in beroep tegen haar veroordeling en werd uiteindelijk in 2015 vrijgesproken door het Corte di Cassazione. Amanda was overigens samen met Raffaele Sollecito vervolgd, een vriendje dat ze net had opgedaan en bij wie ze de nacht van de moord zou hebben doorgebracht. Ook hij werd in 2015 vrijgesproken.⁴ Een derde veroordeelde voor de moord, Rudy Guede, zit nog een gevangenisstraf uit van zestien jaar. De beroepsprocedure in de documentaire is onthullend voor het gecompliceerde Italiaanse rechtssysteem.⁵ De zaak heeft ook geïnspireerd tot een roman.⁶

Een belangrijk onderdeel van het bewijs was het resultaat van de verhoren van Amanda.⁷ Gedurende vier dagen werd zij verhoord. Het beslissende verhoor duurde twintig uur. Zij was, in de termen die wij daarvoor tegenwoordig gebruiken, een kwetsbare verdachte; alleen, zonder bijstand van een advocaat, ver van huis en verhoord in een taal die zij slechts gebrekkig beheerste. En

ze werd ook nog eens overtuigd met vals bewijs. Ze legde een bekentenis af die niet kon worden gecontroleerd omdat de verhoren tegen de Italiaanse regels in niet waren opgenomen. De zaak inspireerde Saul Kassin van het John Jay College of Criminal Justice in New York tot zijn baanbrekende artikel waarin hij uitlegt dat in verhoren vooral onschuldigen in het nadeel zijn en dat een bekentenis ervoor zorgt dat ander bewijs anders en in het nadeel van de verdachte wordt beoordeeld. Een fraai voorbeeld daarvan is de vreemde manier waarop in de zaak DNA-bewijs is geïnterpreteerd.⁸

De documentaire over Amanda Knox legt een sterke nadruk op het bewijs en de problemen daarbij en heeft veel minder dan sommige andere documentaires aandacht voor een sociale component. De documentaire is op een manier opgenomen die men te weinig ziet. Meestal staat de interviewer naast de camera en kijkt de geïnterviewde langs de lens. Niet in deze film. Die is opgenomen met *EyeDirect* dat werkt met twee spiegels.⁹ De eerste spiegel is half doorzichtig en daar staat de camera achter. Door de twee spiegels kijkt de geïnterviewde naar de interviewer. Zo lijkt het alsof de geïnterviewde direct naar de kijker kijkt en dat op een natuurlijke manier doet.¹⁰ Het maakt het verhaal voor de kijker indringender.

In de documentaire over Amanda is er een sterrol weggelegd voor Giuliano Mignini, de aanklager in de zaak. Op de site gewijd aan Amanda Knox wordt hij *The Monster of Perugia* genoemd.¹¹ Hij werkte mee aan de documentaire en geeft daarin – recht kijkend in de camera – een fraai staaltje tunnelvisie weg. Hij is evident niet overtuigd van Amanda's onschuld. Dat zijn ook anderen niet, zoals Barbie Latza Nadeau die Amanda in de titel van

* Prof. dr. P.J. van Koppen is hoogleraar Rechtspsychologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en de Universiteit Maastricht.

** Dr. R. Horselenberg is universitair docent Rechtspsychologie aan de Universiteit Maastricht.

1. We bespreken series die op onze peildatum 29 maart 2019 werden uitgezonden op Netflix in Nederland. De content in andere landen kan afwijken van de Nederlandse. We bespreken ook één serie van HBO.

2. Wij danken Chris van Koppen voor zijn stevige commentaar op een eerdere versie.

3. Rod Blackhurst & Brian McGinn (2016).

4. Raffaele tekende zijn verhaal op: Sollecito (2012) en Sollecito (2015).

5. Zie daarover Mirabella (2012).

6. Darnon (2014).

7. Zie Kassin (2012).

8. Zie over het DNA-bewijs in de zaak-Knox: Gill (2016) en Vuille, Biedermann & Taroni (2013).

9. Zie de site van de fabrikant: <https://eyedirect.tv> (laatst geraadpleegd 29 maart 2019).

10. Als men met iemand spreekt, kijkt men niet steeds naar de ander. Er wordt weggekeken en weer aangekeken. Naarmate men dichter bij elkaar staat, kijkt men steeds meer weg. Dat heet het Argyles equilibrium. Zie Argyle & Dean (1965). De juiste afstand is bij die manier van filmen dus essentieel.

11. Zie <http://www.amandaknoxcase.com/giuliano-mignini/> (laatst geraadpleegd op 29 maart 2019).

haar boek zowel 'Angel Face' als 'Student Killer' noemt.¹² Een tweede sterrol is er voor de journalist van de *Daily Mail*, Nick Pisa, die zijn best doet om zijn riooljournalistiek in de zaak-Knox te verdedigen. Voor degene die door de zaak gegrepen wordt, is er nog veel meer te lezen.¹³

The Confession Tapes

In de zevendelige serie *The Confession Tapes* komen zes verschillende zaken aan de orde waarin bekentenissen een belangrijke rol speelden.¹⁴ De eerste twee afleveringen betreffen een enkele zaak die voor de Nederlandse bewijsliefhebber de meest kijkwaardige is. In die zaak speelt namelijk de zogenaamde Mr. Big-methode een rol die sinds kort ook in Nederland wordt ingezet en nu in twee zaken onderhevig is aan het oordeel van de Hoge Raad. De twee eerste afleveringen van *The Confession Tapes* gaan over het dramatische verhaal van twee negentienjarige jongens, Sebastian Burns en Atif Rafay. De ouders van Atif en zijn zus werden op 13 juli 1994 vermoord, doodgeslagen. Beide jongens werden verdacht van de moorden.

Om dat te bewijzen had men hun bekentenissen nodig. En die werden verkregen met de Mr. Big-methode.¹⁵ In het kort: de verdachte wordt ertoe verleid om te worden opgenomen in een nagespeelde criminele organisatie – geheel georganiseerd en opgezet door de politie – waarin de organisatie en de leden ervan een groot en belangrijk deel van zijn leven gaan uitmaken.¹⁶ Het zal duidelijk zijn dat zoiets organiseren veel tijd vergt – vrijwel altijd ten minste enkele maanden – en nogal kostbaar is. De verdachte wordt vervolgens in contact gebracht met de grote baas, Mr. Big, die ook door een undercoverpolitieaanpak wordt gespeeld. Die zet de verdachte voor het blok: toegeven dat hij het misdrijf heeft gepleegd of uit de organisatie worden gegooid, met alle sociale en financiële consequenties van dien. In een Mr. Big-operatie van de Royal Canadian Mounted Police tegen Burns en Rafay – beide verdachten waren naar Canada gevlucht – had Burns een bekentenis afgelegd. Beiden werden op grond daarvan op 26 mei 2004 voor een Amerikaanse rechtbank veroordeeld tot meer dan levenslang.¹⁷ Alle waarborgen van reguliere verhoren zijn in de Mr. Big-methode overboord gegooid. Sterker: het wordt onmogelijk om nog onderscheid te maken tussen opscheppen tegen medeboeven en een valide bekentenis.

In Canada wordt de methode sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw toegepast.¹⁸ Sinds kort ge-

bruikt de politie haar ook in Nederland. Twee beroepen in de zaken waarin de methode werd gebruikt, dienen nu bij de Hoge Raad. We mogen hopen dat de Hoge Raad aan deze risicovolle methode een einde maakt. Wij vertrouwen erop dat elkeen die de eerste twee afleveringen van *The Confession Tapes* zag het met ons eens is. Verhoorders zouden ook de overige vijf afleveringen van de serie moeten bekijken. Ze zijn leerzaam wat betreft de do's en don'ts van het verhoren die men zich ook in Nederland moet aantrekken.

Evil Genius

Op 28 augustus 2003 pleegde Brian Wells een bankoverval in Erie, Pennsylvania. Dat deed hij niet zomaar. Hij deed het omdat er een bom om zijn nek was gebonden. Terwijl politiemensen hem daarna buiten de bank onder schot hielden, ontplofte de bom. Brian overleefde dat niet. Documentairemaker Trey Borzillieri was geïntrigeerd door de bizarre bankoverval. Hij kwam twee jaar na de overval in contact met Marjorie Diehl-Armstrong die er wat mee te maken leek te hebben, evenals met andere misdrijven. De documentaire die Borzillieri maakte is vooral het verslag van zijn zoektocht naar de rol van Marjorie, de rol van anderen en het verband tussen verschillende misdrijven.¹⁹ Dat blijken allemaal bijzonder bizarre verhalen, veroorzaakt door buitengewoon bijzondere mensen. De documentaire is vooral ook een verslag van langzaam en moeizaam bij elkaar gesprokkeld bewijs. Wie meer wil weten, kan erover doorlezen tijdens de vakantie als Netflix mogelijk niet voorhanden is.²⁰

The Jinx

Robert Durst was niet alleen een schatrijke vastgoedmagnaat. Hij was ook verdachte van liefst drie moorden: de verdwijning van zijn vrouw Kathie in 1982, de moord op schrijfster Susan Berman in 2000 en de moord op zijn buurman Morris Black in 2001. Documentairemaker Andrew Jarecki kwam met Durst in contact nadat hij een eerdere documentaire over diens familie had gemaakt.²¹ Met gegevens uit een groot aantal bronnen en vooral met behulp van gesprekken met Durst wordt in *The Jinx* in zes afleveringen een beeld geschetst van Durst, van de moorden en van het bewijs dat er al was en bij elkaar werd gesprokkeld. De ontknoping, zo kunnen wij beloven, is bijzonder en vooral verrassend. Maar let op: de serie moet gekeken worden bij HBO. Er kan ook verder worden gelezen.²²

12. Nadeau (2010).

13. Verder lezen over de zaak-Knox: Follain (2009); Dempsey (2010); Russell & Johnson (2010) en Burleigh (2011). En natuurlijk haar eigen boek: in het Engels Knox (2013b) en in het Nederlands Knox (2013a). Zie echter ook het trieste verhaal van de vader van het slachtoffer Kercher (2013). En zie Gies (2017) over de mediacampagne om Amanda vrij te krijgen.

14. Kelly Loudenberg (2017). Het gaat om de volgende zaken: Afl. 1 en 2: De moord in 1994 door Atif Rafay, samen met zijn vriend Sebastian Burns, op zijn ouders en zijn zus. Afl. 3: De moord op Teresa Haught in 1997. Wesley Myers is ervoor veroordeeld. Afl. 4: Bij een brand in 2002 overlijdt de veertienjarige Robin Boes. Haar moeder Karen Boes werd ervoor veroordeeld. Afl. 5: In 1984 werd Catherine Fuller verkracht en vermoord in Washington D.C. Op basis van de verklaring van een prototype kwetsbare getuige vervolgde de aanklager liefst zeventien mannen tegelijkertijd. Van hen werden er acht veroordeeld. Afl. 6: In 2000 werden twee mensen van een autosloperij, John Lynn en Arthur VanAllen, vermoord. Een neef, Buddy Woodall, bekende te hebben geholpen bij het plegen van de moorden door David Wimberly. Woodall is veroordeeld, Wimberly is niet vervolgd. Afl. 7: Lawrence DeLisle reed op een avond in 1989 zijn auto in de rivier in Michigan. Zijn vier kinderen in de auto verdronken; Lawrence en zijn vrouw konden zich redden. Hij werd veroordeeld op basis van zijn bekentenis.

15. Zie daarover Van Koppen & Horselenberg (2018).

16. Moore, Copeland & Schuller (2009).

17. Zie Keenan & Brockman (2010).

18. Poloz (2015).

19. Trey Borzillieri & Barbara Schroeder (2018).

20. Zie Clark & Palattella (2012).

21. Andrew Jarecki (2015). *The Jinx* wordt uitgezonden door HBO.

22. Scott (2002) en Birkbeck (2015).

Making a Murderer

Making a Murderer gaat vooral over Steven Avery.²³ In 1985 werd hij aangehouden en veroordeeld voor een verkrachting, terwijl hij toch een sterk alibi had. Na achttien jaar matchte dader-DNA uit die zaak met een andere man. De politie zou Avery erin hebben geluist. Avery werd in 2003 vrijgelaten, was bezig met het procederen over de schadevergoeding tegen de politie in Manitowoc County, Wisconsin, maar werd opnieuw aangehouden, nu voor de moord op Teresa Halbach op 31 oktober 2005.

De familie van Avery dreef een autosloperij. Op een groot terrein stond een bijzonder groot aantal auto's. De familie woonde op dat terrein in trailers. Teresa was fotograaf van een automagazine en kwam foto's nemen voor de verkoop van auto's. In het schuldig-scenario werd zij daarbij door Avery, samen met zijn neef Brendan Dassey, op gruwelijke wijze verkracht en vermoord.

De vrij onslimme Brendan legde een bekentenis af. Zijn verhoor is te zien in de documentaire en toont hoe hij tot een valse bekentenis werd gebracht. Het laat ook zien dat Brendan een kwetsbare verdachte is die nooit op die manier had mogen worden verhoord.²⁴

Volgens het onschuldig-scenario van Avery was hij opnieuw erin geluist door de politie van Manitowoc. In het onschuldig-scenario heeft Avery niet Teresa vermoord, maar is het bewijs door de politie wel zo gedraaid en verdraaid dat alles op Avery wees.

Het is vervelend dat de documentaire erg pro-Avery is gemaakt. Dat heeft tot gevolg dat er veel aandacht is voor het wel en wee van de Avery-familie. Dat heeft ook tot gevolg dat bewijskwesties niet altijd precies en voor de kijker controleerbaar aan bod komen. Avery werd door twee nogal parmantige advocaten verdedigd die bij de verdediging duidelijk steken lieten vallen. Ook dat draagt niet bij aan volledig inzicht in de zaak.²⁵

Een voorbeeld van zo'n gevallen steek is de volgende. De auto van Teresa werd ergens achter op het grote autosloperterrein van de familie Avery gevonden. In de auto vond de politie drie bloedsporen van Steven Avery. Die waren door de politie daar aangebracht, naar het oordeel van de verdediging. Men vond ook de bron van het bloed. Ten tijde van de verkrachtingszaak was bij Avery bloed afgenomen. Dat had de politie nog in bezit. Het zat in een buisje in een piepschuim verpakking. En wat bleek: het zegel op de piepschuim verpakking was gebroken en in het dekseltje van het bloedbuisje was een gaatje geprikt. De verdedigingsconclusie was evident: de politie had met een naald bloed uit het buisje gehaald en in de auto aangebracht. Dat kon worden onderzocht op een bijzondere manier: door te onderzoeken of er EDTA in het bloed in de auto zou zitten.²⁶

EDTA zit vrij standaard in buisjes waarin afgenomen bloed wordt gestopt omdat het klonteren van bloed

voorkomt en voorkomt dat bloed wordt afgebroken. De FBI werd gevraagd onderzoek te doen naar EDTA in het bloed in de auto. Die meldde echter dat sinds de zaak van *O.J. Simpson* het niet meer nodig was geweest om een test voor EDTA te gebruiken en daarom moest een nieuwe test worden ontwikkeld.²⁷ Dat deed de FBI merkwaardig snel waardoor, naar het oordeel van de verdediging, de FBI de verdenking op zich laadde dat zij onder één hoedje speelde met de politie in Manitowoc County.

De verdediging had er echter niet voor gezorgd dat materiaal zou worden aangeleverd waarmee kon worden getoetst of de test van de FBI wel deugde. Nu gingen slechts de drie sporen uit de auto naar de FBI. Die hadden natuurlijk onderdeel moeten zijn van een grotere set: ook sporen waarvan zeker was dat er EDTA in zat, ook sporen waarvan zeker was dat het Avery's bloed was zonder EDTA, ook sporen die zeker afkomstig waren uit het buisje. En dan allemaal zodanig genummerd dat het voor de FBI onbekend bleef welke bron elk spoor had. Dat was allemaal niet gebeurd en de verdediging had er niet op aangedrongen, terwijl wij weten hoe belangrijk dergelijk blind onderzoek is om contexteffecten en verwachtingseffecten uit te sluiten.²⁸

De FBI kwam terug met de ferme conclusie dat in geen van de drie sporen in de auto EDTA zat.²⁹ Ergo: de sporen waren niet afkomstig van het bloedbuisje bij de politie.³⁰ Het enige dat de verdediging tegenover het FBI-rapport stelde was het optreden ter terechtzitting van hun eigen deskundige Janine Arvizu. In de documentaire is te zien dat zij de jury op een nogal onbegrijpelijke manier het probleem van vals-positieven en vals-negatieven probeerde uit te leggen. Van allerlei andere kwesties rond die drie bloedsporen – zoals de ongebruikelijke vorm en de rare plaatsen waarop ze zaten – werd door de verdediging evenmin een punt gemaakt. In het tweede seizoen werd door de nieuwe advocaat van Avery weer een geheel andere bron van het bloed gesuggereerd.

Avery werd veroordeeld. Dat gebeurde ook met neef Brendan Dassey waarbij diens advocaat aardig meehielp bij het veroordelen van zijn cliënt. Het was dan ook onvermijdelijk dat er een tweede documentaireseizoen kwam over de pogingen om Avery en Dassey weer vrij te krijgen. Het tweede seizoen heeft aan de ene kant een veel betere en grondiger bespreking van het bewijs. Aan de andere kant wordt er wel erg veel tijd besteed aan de overige perikelen van de familie Avery, iets waar de bewijsliefhebber snel doorheen zal fastforwarden. Wij hebben in de documentaire geen sterrollen ontdekt. Er is wel een participant die zichzelf een sterrol waardig vindt: advocaat Kathleen Zellner die smeekbedes van de familie Avery had genegeerd om de zaak op zich te nemen totdat het grote succes van het eerste seizoen van *Making a Murderer* kwam. Toen drong zij zich min of

23. Moira Demos & Laura Ricciardi (2015, 2018).

24. Zie voor een analyse van de bescherming van kwetsbare verdachten aan de hand van de *Brendan Dassey*-zaak: Rogal (2017).

25. Dat kan worden verholpen. De *case file* staat volledig online. Zie <http://www.stevenaverycase.org> (laatst geraadpleegd op 29 maart 2019).

26. EDTA staat voor Ethylenediaminetetraacetic acid.

27. In de zaak van *O.J. Simpson* was op de greep van de poort van het huis van het slachtoffer Nicole Brown bloed van O.J. gevonden. Tests lieten zien dat dat bloed EDTA bevatte. De conclusie was dat het Los Angeles Police Department (LAPD) dat bloed daar had geplant. Dat wangedrag van de LAPD was een van de grondslagen voor de jury om O.J. in de strafzaak vrij te spreken.

28. Zie daarover bijvoorbeeld Risinger, Saks, Thompson & Rosenthal (2002); Saks, Risinger, Rosenthal & Thompson (2003) en Kassir, Dror & Kukucka (2013).

29. Zie voor het rapport van de FBI <http://www.stevenaverycase.org/wp-content/uploads/2016/01/Trial-Exhibit-435-FBI-EDTA-Test.pdf> (laatst geraadpleegd op 29 maart 2019).

30. Zie voor een positieve bespreking van de gebruikte techniek in het onderzoek door de FBI Wilson & Tolley (2016), maar ook zij zijn van oordeel dat de FBI ten minste controlesamples had moeten onderzoeken. Zie algemener over het detecteren van EDTA in bloed Miller, McCord, Martz & Budowle (1997).

meer op om de zaak als de meest briljante advocaat te gaan redden.

Het tweede seizoen heeft nog een andere kant: het laat fraai de bizarre parade van procedures zien die in de Verenigde Staten mogelijk is bij staatsgerechten en daarna nog eens bij de federale gerechten.³¹ Tegen het eind van de route publiceerde de aanklager in de twee zaken Ken Kratz, samen met een ghostwriter, nog eens zijn eigen visie op de zaak.³² Dat zien wij een Nederlandse officier van justitie toch niet zo gauw doen.³³

Out of Thin Air

Over de *Guðmundar*- en *Geirfinnur*-zaak, de verdwijning van Guðmundar Einardson, achttien jaar oud, en Geirfinnur Einardson, tweeëntig jaar oud, op IJsland in 1974, werd de documentaire *Out of Thin Air* gemaakt.³⁴ De twee vermisten zijn geen familie van elkaar. Zij verdwenen ook op verschillende data: Guðmundar op 26 januari 1974 en Geirfinnur op 19 november 1974. Zes personen werden voor beide moorden veroordeeld. Er waren geen lichamen, geen getuigen en geen forensisch-technische sporen. Er waren wel bekentenissen. Een typisch geval van *confession trumps innocence*, zoals Saul Kassin dat uitdrukt: na een bekentenis pleegt men het bewijs te negeren dat een andere kant op wijst.³⁵ Daarmee lijkt de zaak in menig opzicht op een Nederlandse zesvoudige rechterlijke dwaling, de Zes van Breda.³⁶

In de IJslandse zaak bekenden de zes verdachten allemaal: een vrouw, Erla Bolladóttir, en vijf mannen, Albert Klahn Skaftason, Tryggvi Rúnar Leifsson, Sævar Ciesielski, Guðjón Skarphéðinsson en Kristján Vídarsson. Er werd alles aan gedaan hen te laten bekennen: isolatie gedurende lange tijd, bij een van hen zelfs bijna twee jaar. Er werd fors ingezet op slaapdeprivatie.³⁷ En nog zo wat. Kortom: het bekende recept om valse bekentenissen los te krijgen. Ondertussen was de zaak het grootste politieonderzoek in IJsland ooit. En ook anderszins was het een bijzondere zaak. Verhoorexpert en IJslander Gísli Guðjónsson was getuigendeskundige in de zaak en zei daarover op de Britse radio: 'I've worked on miscarriages of justice in many different countries. I've testified in several countries – hundreds of cases I've done, big cases. I'd never come across any case where there had been such intense interrogation, so many interrogations and such lengthy solitary confinement. I mean I was absolutely shocked when I saw that.'³⁸

En ook over deze zaak kan verder worden gelezen.³⁹

Shadow of Truth

De serie *Shadow of Truth* komt uit Israël.⁴⁰ De taal in de serie is ook Hebreeuws. Het verhaal gaat over een meisje van dertien jaar oud, Tair Rada, die woonde in Katzrin, de grootste plaats op de Golan Hoogvlakte. Zij spijbelde op 5 december 2006 en bleef buiten de school rondhangen met anderen. Op een gegeven moment ging zij het schoolgebouw binnen om wat te drinken. Nadat zij niet thuis was gekomen, werd haar lichaam op een wc op de school gevonden. Haar keel was oversneden en er zaten verder op haar handen en gezicht nog veel messteken. Na een korte verdenking tegen schoolgenoten, na het aanhouden van een zwerver en later van de schooltuinman, hield de politie op 11 december Roman Zadorov aan. Zadorov was op de school om tegels te leggen. Hij was recent uit Oekraïne gekomen en sprak nog slecht Hebreeuws. Niettemin werd hij langdurig en fors verhoord.

Van de besproken documentaires is *Shadow of Truth* waarschijnlijk die waarnaar wij het meest met open mond hebben gekeken. Het is het bizarre verhaal van een evident onterecht veroordeelde onschuldige persoon. Toch laat de documentaire afgewogen zowel het belastende als het ontlastende bewijs zien. Het is wel een schoolvoorbeeld waarin de bekentenis die Zadorov aflegde al het andere bewijs in zijn nadeel laat veranderen. En dat is nogal wat. Zo had Zadorov een stevig alibi. De reconstructie ter plaatse laat zien dat hij helemaal niet wist wat er was gebeurd. Er is sprake van wangedrag van het Openbaar Ministerie. Voorts is er een behoorlijk complete parade van forensisch-technisch bewijs: DNA, vingerafdrukken, haren, zoolafdrukken en een ontbrekend moordwapen. Ook bijzonder: de moeder van het slachtoffer is heilig overtuigd van de onschuld van Roman Zadorov.

De opnames zijn, net als bij de documentaire over Amanda Knox, gemaakt met *EyeDirect*, zodat alle geïnterviewden de kijker recht aankijken. Maar een ding is zeker: het is een zaak die de Israëlische gemoederen nog wel even bezig zal houden.

The Staircase

The Staircase is een klassieker op het gebied van bewijs.⁴¹ De documentaire is aan de ene kant het verhaal van documentairmaker Jean-Xavier de Lestrade, nota bene uit Frankrijk, die een proces in de Verenigde Staten ging volgen en met zijn neus in de boter viel. De zaak bleek, toen zij zich ontwikkelde, in menig opzicht interessanter dan wie dan ook had kunnen verwachten. Aan de andere

31. Zie over hoe dat in deze zaken uitpakte Cicchini (2017).

32. Kratz & Wilkinson (2017).

33. Om verder over de zaak te lezen: Attwood (2017) en Buting (2017).

34. Dylan Howitt (2017). Er komt ook een film over die zaak: Egill Órn Egilsson (2019).

35. Kassin (2012).

36. Zie Havinga, Hopman, Melis, Vastenburg, Zeeman, Nelen & Van Koppen (2008). Zie ook de conclusie in die zaak van advocaat-generaal Diederik Aben, 21 augustus 2012, ECLI:NL:PHR:2012:BW7190. De Hoge Raad stond herziening toe. Zie HR 18 december 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW7190. Het Hof Den Haag veroordeelde niettemin opnieuw met een bijzonder slecht beargumenteerd arrest. Zie Hof Den Haag 14 oktober 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:2859 en ECLI:NL:GHDHA:2015:2860. Zie voor uitleg waarom de argumentatie van het Hof Den Haag zo slecht is de conclusie van advocaat-generaal bij de Hoge Raad A.E. Hartevelt, 6 juni 2017, ECLI:NL:PHR:2017:387.

37. Zie over slaapdeprivatie en verhoren bijvoorbeeld Blagrove (1996) en Frenda, Berkowitz, Loftus & Fenn (2016).

38. Geciteerd door S. Cox (2018), 'The Reykjavik confessions', *BBC News*. Zie https://www.bbc.co.uk/news/resources/itd-sh/the_reykjavik_confessions (laats geraadpleegd op 29 maart 2019).

39. Adeane (2018) en Cox (2018).

40. Yotam Guendelman, Ari Pines & Mika Timor (2016). Almog noemt in een noot nog drie andere films over de moord op Tair Rada. Zie Almog (2014). Die films zijn van Sharon Gal (2008), *Only Tair knows*; Haim Sadovsky & Doron Baldinger (2011), *Nailing an innocent man*; en Michal Kafra (2011), *Who murdered Tair Rada?* Wij hebben die films niet kunnen vinden.

41. De Netflix-serie van 13 afleveringen bestaat feitelijk uit drie delen: 8 afleveringen die stammen uit 2004, 2 uit 2013 en 3 uit 2018. Jean-Xavier de Lestrade (2004, 2013, 2018).

kant staat het hoofdverhaal. Michael Peterson had fors geld verdiend met het schrijven van boeken. Hij woonde in een riante villa in Durham, North Carolina. Op een avond in december 2001 dronk hij een glas met zijn vrouw Kathleen aan de rand van het zwembad. Kathleen ging het huis binnen en Michael bleef, in zijn onschuldscenario, nog even aan de zwembadrand. Toen hij later in het huis kwam, vond hij zijn vrouw onder aan de trap. Zij was kennelijk naar beneden gevallen, opgestaan, uitgegleden in haar eigen bloed en toen nogmaals hard met het hoofd op een trederand gevallen. Het zwembad is achter in de grote tuin, zodat Michael niets had gehoord. Zijn vrouw was overleden.

In het schuldig-scenario heeft Michael zijn vrouw op het hoofd geslagen met een *blowpoke* en van de trap geduwd.⁴² Hij werd vervolgd.

De eerste delen van de documentaireserie uit 2004 vormen niet alleen een bewijsdrama waarin bloedspatpatronen een grote rol spelen. Het is ook een bewijsdrama met een belangrijke sociale component: de verhouding tussen Michael, Kathleen en de nogal ingewikkelde familiebanden. Die sociale component en wat bijzondere kenmerken van Michael Peterson vormden mede het bewijs in de strafzaak. De aanklager ging zelfs op zoek naar *similar factevidence* in Duitsland. De serie kreeg een vervolg in 2013 omdat toen een poging werd ondernomen om de zaak te heropenen. De formele grond daarvoor was het wangedrag van bloedpatroondeskundige Duane Deaver die niet alleen had gelogen, maar ook de jury had misleid. De zaak werd voortgezet in 2018. Gaande de serie en zeker vanaf 2013 gaat het steeds minder over het bewijs. Het wordt steeds meer een sociaal drama waarin het soms bizarre Amerikaanse rechtssysteem de betrokkenen onder zijn molens vermorzelt.

De mening van de filmmaker is evident: die volgt Michael en laat vooral zijn onschuld zien. Anderen denken daar geheel anders over.⁴³ Mocht u na afloop nog steeds twijfelen tussen beide scenario's, dan is er nog een derde scenario dat, merkwaardigerwijs, in de serie van Lestrade slechts in een enkel zinnetje aan de orde komt. Eerlijk gezegd lijkt dat derde scenario het meest waarschijnlijk. Maar kijk daarvoor op YouTube.⁴⁴ Tot slot: de sterrol in de serie kennen wij toe aan Orlando Hudson, de rechter die het proces tegen Peterson leidde. In de laatste aflevering geeft hij een analyse van wat er in de strafzaak is gebeurd, waarbij hij zichzelf niet spaart. Zijn bijdrage is wellicht niet bevorderlijk voor het vertrouwen in de rechtspraak, maar laat wel een bijzondere vorm van zelfreflectie zien, een goede eigenschap voor een rechter.

Wormwood

Er waren tijden dat de Amerikaanse krijgsmacht en de CIA zich bezighielden met experimenteel onderzoek naar nieuwere vormen van oorlogsvoering. Men deed dat tot in het extreme. Zo werd geprobeerd om paranormale gaven in een oorlog in te zetten. Dat deed men onder andere met experimenten waarin getracht werd om geiten om het leven te brengen door naar ze te kijken.⁴⁵ In die sfeer pasten experimenten met lsd op mensen.

Een spin-off van die traditie is *Wormwood* dat gaat over het tragische verhaal van Frank Olson die door een raam op de dertiende verdieping van het Statler Hotel op Manhattan naar beneden kwam: gevallen, gesprongen, geduwd?⁴⁶ Zelfmoord? Zelfmoord onder invloed van toegediende drugs? Moord? *Wormwood* is ook het tragische verhaal van zijn zoon, psycholoog Eric Olson, die van de dood van zijn vader lang geleden een obsessie heeft gemaakt. Stapje voor stapje wordt de kijker in *Wormwood* meegenomen in het bewijs dat snippertje voor snippertje in de loop van vele jaren is verzameld. Een bijzonder sterk punt van de documentaire zijn de gesprekken met zoon Eric die met zachte, heldere, bijna hypnotiserende stem minutieus zijn gedachten bij en analyse van het bewijs ten beste geeft. De documentairemaker heeft de tijd genomen de dood van Frank Olson in al zijn waanzin en bizarheid te ontvouwen.

De zaak van *Frank Olson* heeft in de loop van de decennia al veel publiciteit gekregen. Degene die dat heeft gevolgd, zal in deze serie weinig nieuws vinden. Degene die daarna nog verder wil lezen, heeft genoeg keus.⁴⁷ De boodschap van de serie is niet evident. Door de Canadese politicus en hoogleraar Michael Ignatieff wordt het volgende als de boodschap gezien:

'It may be sentimental to imagine that there ever was a time when Americans entirely believed their government, but anyone born during the Cold War cannot help feeling that a process of damage and disillusion began in the 1950s and has not stopped since. *Wormwood* was released at the end of the first year of the Trump presidency, which is built on this cumulative narrative of loss of faith and trust in the American state and its government. Without this sixty-year narrative, how could we begin to explain how a president could get away with constant attacks on the credibility of his own country's intelligence agencies? It was and is right to demand accountability from these agencies and to unearth, as Olson has done, the dire truths they have sought to conceal for so long. Eric has done all that one man can do in the service of the truth, but if truth has no consequences, if the secret agencies cannot be made answerable to the people they protect, the result can only be ever increasing public disillusion with the American state. Donald Trump has feasted on the disillusion. This might be the most bitter legacy of Eric Olson's quest for truth.'⁴⁸

42. Een *blowpoke* is een holle haardpook die ook kan worden gebruikt om het vuur aan te blazen.

43. Zie bijvoorbeeld <http://www.peterson-staircase.com> (laatst geraadpleegd op 29 maart 2019).

44. <https://www.youtube.com/watch?v=d3yTgckHqU>. Deze film staat ook op Netflix bij *The Staircase* onder 'Trailers en meer'. Wie dan nog verder wil lezen: Fanning (2005) en Parker (2018). En voor de roddels: <https://www.cosmopolitan.com/uk/reports/a21562822/did-michael-peterson-kill-kathleen-peterson-the-staircase-debt-money-motive/> (beide websites laatst geraadpleegd op 29 maart 2019).

45. Echt gebeurd. Zie Ronson (2004). Het boek is ook verfilmd: Grant Heslov (2009), *The Men Who Stare at Goats*, met George Clooney in de hoofdrol.

46. Errol Morris (2017).

47. Albarelli (2008). Zie ook <https://frankolsonproject.org/> (laatst geraadpleegd op 29 maart 2019).

48. Ignatieff (2018).

Et cetera

We willen nog twee series noemen zonder ze verder te bespreken. Wij bespreken *The Investigator* niet omdat de ontwikkelingen in die serie erg traag zijn, een hagiografie voor de hoofdpersoon is en ons weinig laat zien van het bewijs in de zaken.⁴⁹ Wij bespreken ook *The People v. O.J. Simpson* niet.⁵⁰ Het zou eigenlijk de enige gespeelde documentaire in de rij zijn. Er wordt goed in gespeeld en veel van het bewijs wordt en passant prima aan de kijker gepresenteerd. Het is de vertaler echter gelukt om letterlijk elke juridische term geheel verkeerd en vaak misleidend te vertalen. Niet kijken dus, behalve als de Nederlandse ondertiteling wordt uitgezet.

Twee series die we hopen nog op Netflix te zien, zijn *The Kevin Case* en *The Monster of Florence*. De eerste is een driedelige documentaire die gaat over de dood van de vierjarige Kevin in augustus 1998 in Zweden.⁵¹ Wat aanvankelijk werd beschouwd als een verstikking, werd later een moord waarvoor twee jongetjes, Robin en Christian van destijds vijf en zeven jaar oud, langdurig zijn verhoord en waarvoor ze uiteindelijk zijn schuldig bevonden. Hun levens zijn verwoest. Dat ging door totdat journalist Dan Josefsson contact met hen zocht. Josefsson raakte eerder betrokken bij een grote Zweedse rechterlijke dwaling, de zaak van *Thomas Quick*, en schreef daarover ook een boek en maakte een documentaire.⁵² Ook zijn boek over de zaak-*Kevin* is onlangs in een documentaire gegoten. Landen als Zweden en België zonden hem al uit. Hopelijk doet Netflix dat ook voor het bredere publiek. We waarschuwen dat we geen spoilers zouden weggeven. Daar houden we ons aan, maar wellicht prikkelt het volgende. In zowel de zaak van *Thomas Quick* als van *Kevin* speelde een vooraanstaande Zweedse psycholoog een rol als adviseur van de onderzoeksteams van de politie, Sven Åke Christianson. Het kwam door het abominabel slechte werk van de psycholoog dat Josefsson zich ging verdiepen in andere zaken waar Christianson bij betrokken was. Hij vond opnieuw een zaak die een dwaling zou kunnen zijn. Toen besloot de Högsta Domstolen, de Zweedse Hoge Raad, dat alle zaken waarin de psycholoog adviseerde opnieuw moesten worden onderzocht op de bewijswaarderingen door de veroordelende rechters. Wie niet kan wachten op de documentaire; er is genoeg over de zaak te lezen.⁵³ We noemden al de naam Giuliano Mignini die fungeerde als aanklager in de *Amanda Knox*-zaak. Daar kreeg hij de bijnaam *The Monster of Perugia*. Die bijnaam verwijst naar de zaak van *The Monster of Florence* waarin hij ook de aanklager was. Naar aanleiding van die zaak is hij voor misbruik van zijn ambt veroordeeld. De zaak handelde om acht dubbele moorden op koppeltjes in de provincie Florence tussen 1968 en 1985. Die moorden werden opgerakeld toen de schrijver Douglas Preston voor een sabbatical een huis huurde in die omgeving. Hij kwam tijdens het drinken van een espresso in het lokale café in gesprek met Mario Spezi, een journalist die zich al eerder verdiepte in de moorden en daarover

publiceerde. Hij stelde de simpele vraag aan Preston of hij wist wat er zich in zijn achtertuin had afgespeeld. De ontwikkelingen vanaf dat moment tarten alle fantasie en resulteerden in het beste *true crime*-boek dat wij ooit lazen.⁵⁴ Al een tijdje gaat het gerucht over een verfilming met in de hoofdrol, we kwamen hem al eerder tegen in onze bespreking, George Clooney als Douglas Preston. Nu maar hopen op een goede verfilming.

Conclusie

In de besproken documentaires komt een keur aan bewijs aan de orde. Stuk voor stuk lenen zij zich voor vertoning in het onderwijs met discussie achteraf, hoewel ook de studenten er soms de tijd voor zullen moeten nemen. Dat geldt vooral voor *Amanda Knox*, *Making a Murderer*, *Shadow of Truth* en *The Staircase*. Aan de hand van die zaken kan een heel scala aan bewijsproblemen, aan rechtspsychologische kwesties en aan forensisch-technische kwesties aan de orde worden gesteld. Buiten het onderwijs leveren de zaken die wij bespraken bij elkaar in ieder geval 53 uur en 20 minuten gefascineerd kijken op.

De besproken series

Ballantyne, Hugh & Adam Wimpenny (2016, 2018), *The Investigator: A British Crime Story* (seizoen 1: 4 afleveringen, seizoen 2: 3 afleveringen van elk 47 minuten; IMDb-rating 5,7).

Blackhurst, Rod & Brian McGinn (2016), *Amanda Knox* (1 uur en 32 minuten; IMDb-rating 7,0).

Borzillieri, Trey & Barbara Schroeder (2018), *Evil Genius: The True Story of America's Most Diabolic Bank Heist* (3 uur en 12 minuten in 4 afleveringen; IMDb-rating 7,6).
Demos, Moira & Laura Ricciardi (2015, 2018), *Making a Murderer* (twee seizoenen, 20 afleveringen van een uur; IMDb-rating 8,7).

Egilsson, Egill Örn (2019), *Lifun* [Imagine murder].

Guendelman, Yotam, Ari Pines & Mika Timor (2016), *Shadow of Truth* (4 afleveringen van 40 minuten; IMDb-rating 8,1).

Howitt, Dylan (2017), *Out of Thin Air* (1 uur en 25 minuten; IMDb-rating 6,5).

Jarecki, Andrew (2015), *The Jinx: The Life and Deaths of Robert Durst* (4 uur en 39 minuten in 6 afleveringen; IMDb-rating 8,7).

Josefsson, Dan (2013), *Kvinnan bakom Thomas Quick* (59 minuten; geen IMDb-rating; de documentaire staat op YouTube, maar zonder ondertiteling: <https://www.youtube.com/watch?v=Kbdw2iwRd98> (laatst geraadpleegd op 29 maart 2019)).

Josefsson, Dan (2017), *The Kevin Case* [Fallet Kevin] (3 afleveringen van een uur; geen IMDb-rating).

Knoernschild, Joel (2016-2017), *Inside look: The People v. O.J. Simpson, American Crime Story* (10 afleveringen; IMDb-rating 8,4).

Lestrade, Jean-Xavier de (2004, 2013, 2018), *Soupçons* [The Staircase] (10 uur en 29 minuten; IMDb-rating 8,1).

49. Hugh Ballantyne & Adam Wimpenny (2016, 2018).

50. Joel Knoernschild (2016-2017). Cuba Gooding Jr. speelt O.J. Simpson.

51. Dan Josefsson (2017).

52. Het boek: D. Josefsson (2015). De documentaire: Dan Josefsson (2013). Zie ook H. Råstam (2013).

53. Naast het boek van Josefsson ook nog H. Råstam (2013).

54. Preston & Spezi (2008).

Loudenberg, Kelly (2017), *The Confession Tapes* (7 afleveringen van 46 minuten; IMDb-rating 7,6).
 Morris, Errol (2017), *Wormwood* (4 uur en 1 minuut in 6 afleveringen; IMDb-rating 7,0).

Literatuur

- Adeane, A. (2018), *Out of Thin Air: A True Story of Impossible Murder in Iceland*, London: Quercus.
- Albarelli, H.P. (2008), *A Terrible Mistake: The Murder of Frank Olson and the CIA's Secret Cold War Experiments*, Waltham, OR: Trine Day.
- Almog, S. (2014), 'Where There is No Need to Screen Local Justice: Law and Film in Israel', in: A. Wagner & R.K. Sherwin (red.), *Law, Culture and Visual Studies* (pp. 959-973), New York: Springer.
- Argyle, M. & J. Dean (1965), 'Eye contact, Distance, and Affiliation', *Sociometry*, 28, 289-304.
- Attwood, S. (2017), *Un-Making a Murderer: The Framing of Steven Avery and Brendan Dassey*, London: Gadfly.
- Birkbeck, M. (2015), *A Deadly Secret: The Bizarre and Chilling Story of Robert Durst*, New York: Putnam.
- Blagrove, M. (1996), 'Effects of Length of Sleep Deprivation on Interrogative suggestibility', *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 2, 48-59.
- Burleigh, N. (2011), *The Fatal Gift of Beauty: The Trials of Amanda Knox*, New York: Broadway Books.
- Buting, J.F. (2017), *Illusion of Justice: Inside Making a Murderer and America's Broken System*, New York: HarperCollins.
- Cicchini, M. (2017), *Convicting Avery: The Bizarre Laws and Broken System Behind 'Making a Murderer'*, Amherst, NY: Prometheus.
- Clark, J. & E. Palattella (2012), *Pizza Bomber: The Untold Story of America's Most Shocking Bank Robbery*, New York: Berkley.
- Cox, S. (2018), *The Reykjavik Confessions: The Incredible True Story of Iceland's Most Notorious Murder Case*, London: BBC Books.
- Darnton, N. (2014), *The Perfect Mother: A Novel*, New York: Plume.
- Dempsey, C. (2010), *Murder in Italy: The Shocking Slaying of a British Student, the Accused American Girl, and an International Scandal*, New York: Berkley.
- Fanning, D. (2005), *Written in Blood: A True Story of Murder and a Deadly 16-Year Old Secret That Tore a Family Apart*, New York: St. Martin's.
- Follain, J. (2009), *Death in Perugia: The Definitive Account of the Meredith Kercher Case From Her Murder to the Acquittal of Raffaele Sollecito and Amanda Knox*, London: Hodder & Stoughton.
- Frenda, S.J., S.R. Berkowitz, E.F. Loftus & K.M. Fenn (2016), 'Sleep Deprivation and False Confessions', *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113, 2047-2050.
- Gies, L. (2017), 'Miscarriages of Justice in the Age of Social Media: The Amanda Knox and Raffaele Sollecito Innocence Campaign', *British Journal of Criminology*, 57, 723-740.
- Gill, P. (2016), 'Analysis and implications of the miscarriages of justice of Amanda Knox and Raffaele Sollecito', *Forensic Science International: Genetics*, 23, 9-18.
- Havinga, E., S. Hopman, P. Melis, J. Vastenburg, M. Zee-man, H. Nelen & P.J. Van Koppen (2008), *De dood in het Chinese restaurant: Een moord met vele verhalen*, Den Haag: Boom.
- Ignatieff, M. (2018), 'Who Killed Frank Olson?', *New York Review of Books* (February 22).
- Josefsson, D. (2015), *The Strange Case of Thomas Quick: The Swedish Serial Killer and the Psychoanalyst Who Created Him [Mannen som slutade ljuga: Berättelsen om Sture Bergwall och kvinnan som skapade Thomas Quick]*, London: Portobello.
- Kassin, S.M. (2012), 'Why Confessions Trump Innocence', *American Psychologist*, 67, 431-445.
- Kassin, S.M., I.E. Dror & J. Kukucka (2013), 'The Forensic Confirmation Bias: Problems, Perspectives, and Proposed Solutions', *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2, 42-52.
- Keenan, K.T. & J. Brockman (2010), *Mr. Big: Exposing Undercover Investigations in Canada*, Halifax: Fernwood.
- Kercher, J. (2013), *Meredith: Our Daughter's murder and the Heartbreaking Quest for the Truth*, London: Hodder & Stoughton.
- Knox, A. (2013a), *Wachten tot je gehoord wordt: Een memoir*, Amsterdam: Luitingh-Sijthoff.
- Knox, A. (2013b), *Waiting to Be Heard: A Memoir*, New York: Harper.
- Van Koppen, P.J. & R. Horselenberg (2018), 'Van toneel spelende politiemensen en onwetende verdachten die bekennen tegen Mr. Big', *Strafblad*, 16 (2), 63-75.
- Kratz, K. & P. Wilkinson (2017), *Avery: The Case Against Steven Avery and What Making a Murderer Gets Wrong*, Dallas, TX: Benbella Books.
- Miller, M.L., B.R. McCord, R. Martz & B. Budowle (1997), 'The analysis of EDTA in dried bloodstains by electro spray LC-MS-MS in ion chromatography', *Journal of Analytical Toxicology*, 21, 521-528.
- Mirabella, J.G. (2012), 'Scales of Justice: Assessing Italian Criminal Procedure Through the Amanda Knox Trial', *Boston University International Law Journal*, 30, 229-260.
- Moore, T.E., P. Copeland & R.A. Schuller (2009), 'Deceit, Betrayal and the Search for Truth: Legal and Psychological Perspectives on the Mr. Big Strategy', *Criminal Law Quarterly*, 55, 348-404.
- Nadeau, B.L. (2010), *Angel Face: The Real Story of Student Killer Amanda Knox*, New York: Beast Books.
- Parker, R.J. (2018), *The Staircase: The Murder of Kathleen Peterson*, Toronto: Parker.
- Poloz, A. (2015), 'Motive to lie? A critical look at the "Mr. Big" investigative technique', *Canadian Criminal Law Review*, 19, 231-251.
- Preston, D. & M. Spezi (2008), *The monster of Florence: A true story*, New York: Grand Central.
- Risinger, D.M., M.J. Saks, C.T. Thompson & R. Rosenthal (2002), 'The Daubert/Kumho Implications of Observer Effects in Forensic Science: Hidden Problems of Expectation and Suggestion', *California Law Review*, 90, 1-56.
- Rogal, L. (2017), 'Protecting Persons With Mental Disabilities From Making False Confessions: The Americans With Disabilities Act As a Safeguard', *New Mexico Law Review*, 47, 64-98.
- Ronson, J. (2004), *The Men Who Stare at Goats*, New York: Simon & Schuster.
- Russell, P. & G. Johnson (2010), *Darkness Descending: The Murder of Meredith Kercher*, New York: Simon & Schuster.

- Råstam, H. (2013), *Thomas Quick: The making of a serial killer* [Fallet Thomas Quick], Edinburgh: Canongate.
- Saks, M.J., D.M. Risinger, R. Rosenthal & W.C. Thompson (2003), 'Context Effects in Forensic Science: A Review and Application of the Science of Science to Crime Laboratory Practice in the United States', *Science and Justice*, 43, 77-90.
- Scott, C. (2002), *Murder of a Mafia Daughter: The Life and Tragic Death of Susan Berman*, Fort Lee, NJ: Barricade.
- Sollecito, R. (2012), *Honor Bound: My Journey to Hell and Back with Amanda Knox*, New York: Simon & Schuster.
- Sollecito, R. (2015), *Un passo fuori dalla notte: Tutto quello che non avete mai immaginato di me*, Milano: Longanesi.
- Vuille, J., A. Biedermann & F. Taroni (2013), 'The Importance of Having a Logical Framework for Expert Conclusions in Forensic DNA Profiling: Illustrations From the Amanda Knox Case', In: C.R. Huff & M. Killias (ed.), *Wrongful Convictions and Miscarriages of Justice: Causes and Remedies in North-American and European Criminal Justice Systems*, New York: Routledge, Chapman & Hall, pp. 137-159.
- Wilson, S.R. & L. Tolley (2016), 'The "Making a Murderer" Case: A Brief Description on How EDTA Is Measured in Blood', *Frontiers in Chemistry*, 4, 41.